

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ,
МОЛОДІ ТА СПОРТУ УКРАЇНИ**

УЖГОРОДСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

НАУКОВИЙ ВІСНИК

УЖГОРОДСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Серія Економіка

(Збірник наукових праць)

Випуск 35

Частина 2

2012

ЗМІСТ

<i>Малік М. Й., Газуда Л. М.</i> Становлення соціального капіталу як чинник розвитку соціально-трудо­вих відносин на селі.....	6
<i>Дем'яненко М.Я.</i> Адаптація фінансових інструментів до об'єктивних особливостей виробничих процесів	17
<i>Лендел М.А., Рубін М.А.</i> Реалізація швейцарсько-українського проекту «FORZA» -важли­вий фактор розвитку лісового господарства гірських територій Закарпаття	20
<i>Ярема В.І.</i> Трансформація відносин власності як важлива умова розвитку підприємництва.....	24
<i>Пітюлич М.М.</i> Сучасний стан і перспективи розвитку господарств населення гірських територій Закарпатської області	28
<i>Проскура В.Ф.</i> Чинники впливу на механізм забезпечення економічної безпеки промислового комплексу регіону.....	35
<i>Руцак М.Ю., Войтенко Г.В.</i> Сучасні проблеми зайнятості сільського населення Закарпатської області.....	38
<i>Химинець В.В.</i> Карпатський регіон у контексті сталого розвитку України.....	43
<i>Алмашій Я.І.</i> Вплив динаміки туристичних потоків на розвиток туристичної галузі у Закарпатській області.....	49
<i>Андріашин В.П.</i> Конкурентоздатність, як основний елемент формування експортного потенціалу регіону.....	57
<i>Берча О.М.</i> Особливості ведення малого бізнесу в Польщі.....	61
<i>Бичков О.О.</i> Сучасні тенденції кадрового забезпечення сталого розвитку підприємств України.....	66
<i>Богінська Л.О.</i> Сутність еколого-економічної оцінки земельних ресурсів сільськогосподарського призначення.....	70
<i>Бочко О.І., Ступень Р.М.</i> Економічні заходи щодо поліпшення стану земельних ресурсів Карпатського регіону.....	76
<i>Брензович К.С.</i> Роль прикордонного регіону в системній інтеграції країни в глобальне середовище.....	80
<i>Важинський Ф.А., Молнар О.С., Колодійчук А.В.</i> Поліпшення інвестиційного клімату на сільських територіях Карпатського регіону.....	84
<i>Виноградов Ю.Л.</i> Формування і використання трудового потенціалу гірських територій регіону.....	87
<i>Височан О.С., Файрон О.О.</i> Готельна індустрія у Львові до та після Євро-2012: подолання дисбалансу між попитом та пропозицією і можливості використання вільного номерного фонду	94
<i>Волкова І.М.</i> Організаційні основи системи підтримки маркетингових рішень підприємств аграрного сектора.....	100
<i>Волошенко С.С.</i> Роль інформаційних технологій в розвитку галузі сільського зеленого туризму.....	104

РЕАЛІЗАЦІЯ ШВЕЙЦАРСЬКО-УКРАЇНСЬКОГО ПРОЕКТУ «FORZA» – ВАЖЛИВИЙ ФАКТОР РОЗВИТКУ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА ГІРСЬКИХ ТЕРИТОРІЙ ЗАКАРПАТТЯ

Лендел М.А.,
Рубіш М.А.

В статті розкрито сутність та етапи реалізації швейцарсько-українського проекту «FORZA» щодо раціонального ведення лісового господарства гірських територій Закарпатської області. Наголошено на виробничо-економічній спрямованості розробок та кластерному підході господарювання.

Ключові слова: лісове господарство, гірські території регіону, інвестиційний проект, кластерний підхід.

ВСТУП

Гірська місцевість Закарпаття майже на всій своїй території вкрита лісами, лісистість території області найвища в Україні, загальна площа лісового фонду Закарпатської області 694 тис. гектарів, що становить 51% від загальної кількості лісів держави. Ліси Закарпаття взагалі виконують дуже багато функцій, більшість з яких захисного, екологічного характеру основними з яких є водорегулювання, захист басейнів річок від повені, ерозії ґрунтів та рекреація.

За розрахунками спеціалістів кореневий запас у лісовому фонді області – понад 230 млн.кубометрів. Середній запас на 1 га вкритих лісовою рослинністю земель становить 334 кубометри, а в окремих деревостанах такий запас може сягати тисячі кубометрів. Щорічно приростає в середньому 5 кубометрів деревини на один гектар.

За п'ять останніх років рубки лісу головного користування становили щорічно в середньому 408 тис. м³ ліквідної деревини, а внаслідок рубок, пов'язаних з веденням лісового господарства, 938 тис. м³ або в сумі 38,8% щорічного приросту деревної маси.

В лісовому господарстві Закарпатської області у 2010 р. було зайнято 47,8 тис. працівників або 9,2% економічно активного населення. Отже, лісокористування і ведення лісового господарства є основним видом господарської діяльності та джерелом доходу для значної частини жителів регіону. Тому ефективне використання лісів та лісосировинних ресурсів є одним з визначальних факторів сталого економічного розвитку області та життєзабезпечення населення.

До того ж, в результаті катастрофічних паводків 1998 та 2001 років в гірських районах області було зруйновано велику кількість лісових доріг, мостів, тисячі метрів берегових укріплень, дамб та

автомобільних шляхів, що значно погіршило соціально-економічне становище даного регіону, яке і без цього лиха бажало кращого за результатами поступового переходу до ринкової економіки в державі. Екологічною катастрофою було паралізовано народногосподарський комплекс гірських районів області, внаслідок чого погіршилися і так не найкращі умови та рівень життя населення.

Держава, урядові органи на місцях, доклали значних зусиль на подолання наслідків повеней у Закарпатті. Область отримала допомогу із зарубіжних держав. Зокрема, урядом Швейцарії, в процесі гуманітарної допомоги з подолання наслідків повеней було започатковано запровадження регіонального проекту з вирішення проблем ведення лісового господарства в Карпатах. Швейцарія славиться своїми горами Альпами та досвідом ведення лісового господарства, який у даній країні покладений на високому державному рівні. Згаданий досвід, в процесі продуманої раціональної організації його впровадження на теренах областей українських Карпат, забезпечить ефективне використання багатих лісових ресурсів, стале лісокористування сприятиме відродженню лісопромислових комплексів, стане запорукою екологічного збереження унікальної природи та соціально-економічного розвитку регіону.

1. ПЕРЕДУМОВИ І ІСТОРІЯ ВИНИКНЕННЯ ПРОЕКТУ

Вирішення проблем, пов'язаних з відтворенням лісів області нині набуло незворотного характеру. Історія засвідчила варварську експлуатацію лісів Закарпаття в повоєнні роки, зокрема, в період 1948-1960-х рр., коли щороку рубалось в три-чотири рази більше за розрахункову лісосіку, при допустимій нормі в 1,3 млн.м³, рубали ліс по 4-5 млн м³ [2, с.32].

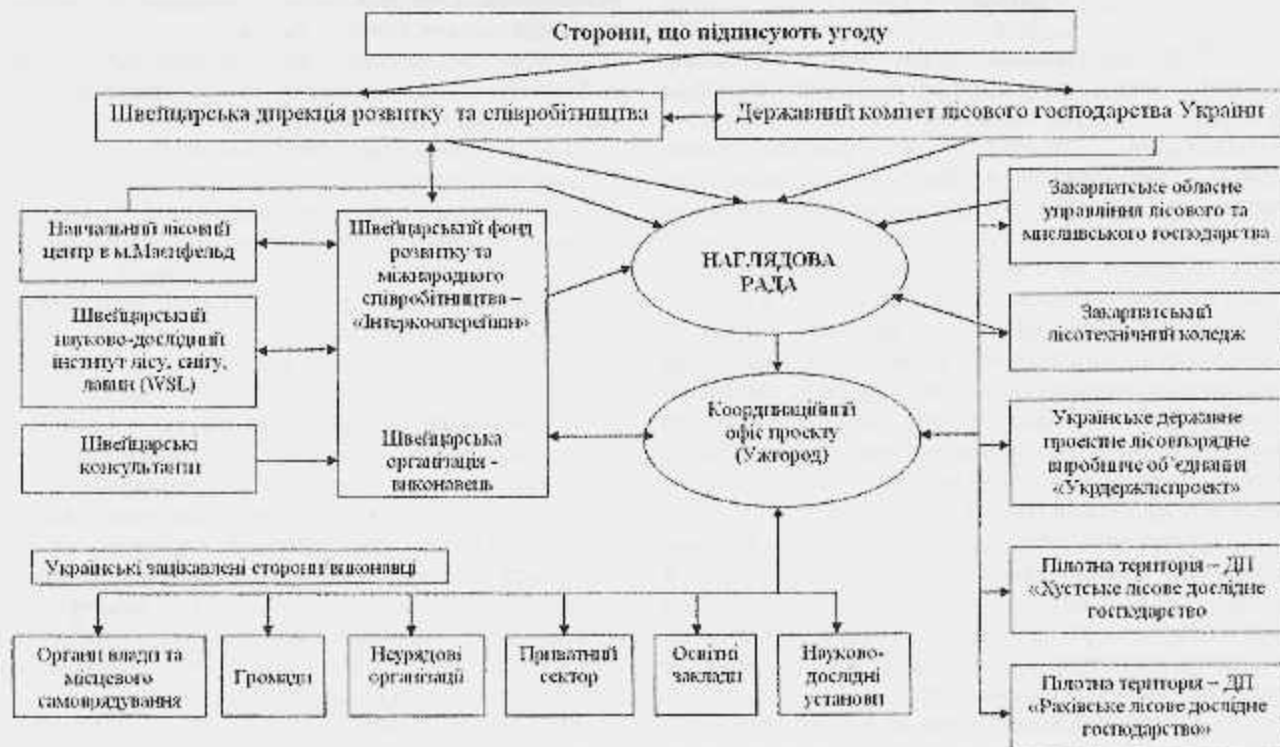
З метою вирішення завдань раціонального ведення лісового господарства, забезпечення сталого розвитку Закарпатської області, представники Швейцарії та України – Швейцарська агенція розвитку та співробітництва (ШАРС) та Державний комітет лісового господарства України, у 2004 р.

Лендел Михайло Андрійович, д.е.н., проф., член-кор. НААН України, завідувач кафедри міжнародних економічних відносин УжНУ.

Рубіш Марина Андріївна – асистент кафедри маркетингу Мукачівського державного університету.

підписали угоду про створення Швейцарсько-українського проекту розвитку господарства в Закарпатті («FORZA»), а також утворили структуру органів управління – Наглядову раду та Координаційний офіс проекту з розташуванням в м.Ужгороді (Рис.1). До складу наглядової ради було включено представників Швейцарії та України:

організація – виконавець «Інтеркорпорейшн», Навчальний лісовий центр в м. Меєнфельд, Державний комітет лісового господарства України, Закарпатське обласне управління лісового та мисливського господарства, Закарпатський лісотехнічний коледж.

Рисуюнок 1. Організаційна структура проекту «FORZA» [3,с.33]

Місцева координація проекту здійснювалася координаційним офісом, в склад якого крім вищезгаданих учасників було включено Швейцарський дослідний інститут (WSL), групу швейцарських консультантів, а також українських партнерів виконавців: виробниче – об'єднання «Укрдержліспроєкт» (м.Ірпінь) та два державні підприємства «Рахівське лісове дослідне підприємство» і «Хустське лісове дослідне підприємство». Характерно, що з метою сприяння реалізації, розробок проекту до його виконання були залучені сторони – виконавці: обласні адміністративні органи управління, дослідні інститути, неурядові організації, громади населених пунктів регіону, приватний сектор, що має відношення до лісового господарства області. За задумом організаторів і виконавців проекту, проект «FORZA» - комплексний проєкт екологічного, соціального та економічного спрямування, розрахований на 7-9 років. Було передбачено, що результати його впровадження матимуть довготривалий корисний ефект не лише у Закарпатті, але й в усьому Карпатському регіоні:

- по-перше, Карпатські ліси, вирощені за принципами сталого ведення лісового господарства, постачатимуть деревинну та недеревинну лісову продукцію, приваблюватимуть туристів та повноцінно виконуватимуть свої екологозахисні функції;

- по-друге, нові принципи планування лісового господарства області за участю партнерів-виконавців проекту, мають враховувати інтереси та соціальні потреби населення щодо захисту довкілля і сталості використання лісових ресурсів.

Такий підхід відрізняється від традиційної практики, яка використовувалася в лісокористуванні до тепер, зокрема, і більш широким залученням місцевого населення до процесів обговорення і прийняття рішень.

Фінансування проекту на всіх його стадіях повністю здійснювалося швейцарським урядом через Швейцарську агенцію розвитку та співпраці (ШАРС). Протягом семи років діяльності проекту FORZA обсяг фінансування з 2003 по 2010 роки склав 5,8 млн. швейцарських франків[5]. Кошти використані на упровадження нових методів господарювання у лісі та поліпшення екологічної ситуації в регіоні, проведення тренінгів і семінарів, друк довідкових матеріалів.

Вже починаючи з червня 2002 року, тісно співпрацюючи з Держкомлігоспом України ШАРС збирала інформацію щодо оцінки стану лісів Закарпатської області і передала повноваження на розробку і впровадження довгострокового лісогосподарського проекту у Закарпатті швейцарському консорціуму разом з

Держкомлісгоспом України та іншими організаціями які мають певне відношення до лісового господарства області і держави в цілому.

2. СУТНІСТЬ ТА ОРГАНІЗАЦІЙНО-ТЕХНОЛОГІЧНІ НАПРЯМИ РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОЕКТУ ВЕДЕННЯ ЛІСОВОГО ГОСПОДАРСТВА

В процесі розробки програми реалізації проекту ведення лісового господарства у Закарпатті «FORZA» було чітко задекларовано, що основною метою є впровадження сталого, багатофункціонального лісового господарства в Закарпатті з особливою увагою до управління навколишнім середовищем, запобігання природних лих та поліпшення життєвого рівня місцевого населення. Досягнення поставленої мети супроводжувалося наступними цілями проекту:

- Багатофункціональне ведення лісового господарства: подальший розвиток і посилення багатофункціонального ведення лісового господарства з використанням таких засобів, як наближене до природи лісівництво та раціональна лісозаготівля, з метою підтримання функцій лісу і збільшення виробництва лісових товарів і послуг;

- Економіка лісового господарства та ринкова орієнтація: підсилення життєздатності економічних заходів, в процесі лісокористування шляхом запровадження ринково-орієнтованих підходів та належних економічних методик у веденні лісового господарства та захисті ландшафту;

- Компонент поліпшення добробуту населення: поліпшення добробуту місцевого населення через кращий доступ до лісових ресурсів, співпрацю між лісовою службою і місцевими громадами – шляхом залучення приватного сектору.

- Лісова політика, застосування закону та трансформація досвіду лісокористування на основі досвіду, отриманому в процесі виконання заходів проекту, сприяти та підтримувати розвиток лісової політики, застосування діючих законодавчих актів, надання відповідних результатів і обґрунтувань тим, хто формує політику лісової галузі на всіх рівнях.

Реалізацію мети та цілей проекту було здійснено трьома фазами впродовж семи років. Починаючи з 2003 року до 2005роу перша фаза, друга фаза 2006- 2008 роки і завершальна фаза складалася з наступних двох років 2009 і 2010.

Для реалізації проекту «FORZA» в Закарпатській області було обрано пілотні території Рахівського і Хустського районів та функціонуючих в цих районах лісгоспів. Це рішення партнерів виважене і обумовлювалося саме завданнями проекту, які направлені на вирішення лісгосподарських, економічних та соціальних проблеми даних територій. В результаті такого вибору українська сторона, Державний комітет лісового господарства України надав цим двом лісгоспам статусу експериментальних, що забезпечило можливість використовувати в межах проекту нетрадиційні методи ведення та планування лісового господарства, які передбачали участь у цій діяльності громад і місцевого населення цих

територій.

Вибір пілотних територій Рахівського і Хустського районів та відповідних лісгоспів для реалізації проекту «FORZA» з огляду організаційно-економічних засад є цілком закономірним: названі райони розташовані в гірській та передгірській підзонах області, мають розвинені лісове господарство і деревообробну промисловість, тобто є характерними для лісистих Карпат.

Зусилля пілотних лісгосподарств міст Рахова і Хуста в першу чергу були спрямовані на досягнення наступних завдань:

- підвищення економічної ефективності діяльності лісгоспів;

- покращення ринкових зв'язків підприємств деревообробної промисловості регіону;

- забезпечення комплексної та систематичної підтримки управлінською ланкою всієї галузі лісового сектору області.

В основу розробок ведення лісового господарства області, в рамках проекту «FORZA», було покладено досвід країн Європи, зокрема Швейцарії, щодо вибіркового рубання лісу з переформуванням одновікових деревостанів у різновікові. Науковцями доведено, що застосування цього методу ведення лісового господарства не призводить до погіршення стану довкілля, а навпаки сприяє його поліпшенню. Ці рубання не викликають різких змін лісового середовища, найбільше підходять до запровадження вимог концепції стійкого розвитку в лісгосподарське виробництво та, в цілому, наближають у часі утворення передпралісових і пралісових екосистем – найбільш стабільних угруповань лісової рослинності.

У добре збережених на сьогодні лісах Карпат намічені на майбутнє, і вже запроваджуються, найпрогресивніші стратегічні підходи з ведення лісового господарства в контексті вимог концепції стійкого розвитку. Стратегічна мета передбачає удосконалення ведення лісового господарства на основі переходу від вирощування одновікових та умовно-одновікових, часто одно порідних і нерідко й похідних, дерево стоків до вирощування різновікових, корінних за породним складом, дерево стоків з формуванням стійких і продуктивних лісових екосистем, що максимально наближені за параметрами і розвитком до природно-сформованого лісу. Основне техніко-технологічне завдання переходу, що підтверджено дослідженням в процесі розробки і реалізації швейцарсько-українського проекту, ведення лісового господарства області – це уміліти і науково-обґрунтований підбір та застосування таких лісівничих методів і способів проектування й проведення лісгосподарських заходів, які б за моделлю розвитку природного лісу забезпечили формування лісової рослинності з різновікових, Карпатських за природним складом, насаджень [1, с.176].

Широкого використання та інтересу з боку бізнесових структур, органів влади, і громад отримали кластерний аналіз лісового сектору та формування кластерів Карпатського регіону України.

Кластерна концепція на сьогодні для України та особливо для лісового сектору є новою, хоча кластерний підхід вже тривалий час ефективно застосовується в країнах Європи.

В рамках Швейцарсько-українського проекту розвитку лісового господарства в Закарпатті («FORZA») завершено проведення кластерного аналізу лісового сектору Карпатського регіону України. Дослідження проведено протягом трьох років в рамках проекту «FORZA» разом з партнерами по впровадженню - Національним лісотехнічним університетом України (м. Львів) та Міжнародним інститутом управління лісовими екосистемами та використанню деревини Нордрайн-Вестфален, університет Мюнстеру (Німеччина) за фінансування Швейцарської агенції розвитку та співробітництва.

Державні та регіональні органи влади використовуватимуть рекомендації кластерного аналізу в:

- розробці стратегічних планів розвитку областей та регіонів;
- налагодженні контактів та підтримки ефективного діалогу між бізнесом, громадами, неурядовими організаціями, освітніми установами та іншими секторами;
- розробці політики та підвищенні привабливості регіону для бізнесу та інвестицій.

Підприємства лісового сектору використовуватимуть рекомендації кластерного аналізу для:

- раціонального і ефективного використання ресурсів і функцій лісу;
- оптимізації ланцюга забезпечення сировиною та послугами;
- стимулювання міжобласної кооперації;
- застосування нових технологій та оптимізації виробництва і збуту;
- підвищення продуктивності та конкурентоздатності;
- створення додаткових робочих місць за рахунок розширення асортименту продукції;
- створення асоціацій та кластерних структур (спільний маркетинг, формування експортних мереж, координовані кампанії у засобах масової інформації);
- прийняття рішень про розміщення виробництва та інвестування [3, с.30].

Розробки з кластерного аналізу в межах проекту FORZA використано в національних концепціях з формування кластерів на Україні. Значної уваги кластерний аналіз досяг у галузі науки, про що свідчить факт закріплення кластерного аналізу у навчальному процесі НЛТУУ навчальною програмою

«Кластерний підхід та кластерний аналіз у лісовому секторі».

Завершальна фаза проекту «FORZA» задекларувала зосередження основного напрямку діяльності на передачі загальної відповідальності за діяльність проекту на партнерів-виконавців. Одним з основних заходів які характеризують діяльність проекту «FORZA» є Державна цільова програма «Ліси України», яка запланована до виконання в період 2010- 2015 років і затверджена постановою Кабінету Міністрів України. Дана програма містить в собі всі пропзовані проектом «FORZA» заходи а саме: сталий розвиток лісового господарства та стале лісокористування, наближене до природи лісівництва та лісовпорядкування з використання ГІС-технологій.

ВИСНОВКИ

Наближене до природи лісівництво до початку діяльності проекту на території України було мало відомим. Управлінські структури галузі не зважали на багатофункціональність лісу та раціональне ведення лісового господарства, їх діяльність основному зосереджувалася на вирощуванні лісу та виробництві деревини в комерційних цілях. В 2006 році українські лісівники разом з Державним комітетом лісового господарства України розпочали роботу з запровадження нових методів ведення лісового господарства, які б сприяли нешкідливій лісівничій діяльності та розробці заходів щодо переформування деревостанів.

Значного розвитку досягнуто у практиці ведення наближеного до природи лісівництва за сприяння проекту «FORZA». Велику підтримку цей метод господарювання отримав з боку Кабінету Міністрів України який прийняв нормативний документ про рубки переформування, практику наближеного до природи лісівництва. Ці заходи розвитку лісового господарства стали важливими і актуальними не тільки для Закарпатської області, а й Карпатського регіону України в цілому, що і стало початком процесу розповсюдження даної методики в інших областях країни.

За умов державної підтримки та формування довгострокової стратегії переходу до принципів наближеного до природи лісівництва вже за кілька десятиків років в Карпатському регіоні суттєво зміниться стан лісів як в економічному, так і в екологічному плані. Ведення лісового господарства має стати багатофункціональним, забезпечуючи не лише економічні, але й соціальні та екологічні потреби держави та її населення.

ПЕРЕЛІК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Кічура В.П. Стратегічні підходи до господарювання в лісах Карпат на засадах стійкого розвитку. Матеріали міжнародної науково-практичної конференції Сталій розвиток Карпат та інших гірських регіонів Європи. – Ужгород, вересень 2010 р. – 336 с.
2. Лісовий комплекс Закарпаття: сучасний стан, проблеми стабілізації та перспективи розвитку. – Ужгород: Патент, 1998. – 224 с.
3. Проюдаючи нові шляхи. Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства в Закарпатті FORZA. – Ужгород, 2007. – 38 с.

4. Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства в Закарпатті, Україна. Річний звіт за 2006рік (1 січня – 31 грудня).
5. Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства в Закарпатті, Україна. Річний звіт за 2007рік (1 січня – 31 грудня).
6. Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства в Закарпатті, Україна. Річний звіт за 2008рік (1 січня – 31 грудня).
7. Швейцарсько-український проект розвитку лісового господарства в Закарпатті, Україна. Річний звіт за 2009рік (1 січня – 31 грудня).
8. Матеріали сайту - <http://www.informdom.com/list.php?id=3948>
9. Матеріали сайту - www.viche.info
10. Матеріали сайту - <http://www.carpathia.gov.ua>

УДК 330.111.62 : 334.72 : 658.114

ТРАНСФОРМАЦІЯ ВІДНОСИН ВЛАСНОСТІ ЯК ВАЖЛИВА УМОВА РОЗВИТКУ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Ярема В.І.

Одним із першочергових завдань незалежної України став демонтаж збанкрутілої системи адміністративно-командної економіки, яка базувалася на так званій суспільній власності. Тому роздержавлення і приватизація — єдиний шлях формування ринкових відносин, а отже виникнення найбільш ефективного виду господарювання — підприємництва.

В статті розкрито окремі теоретично-практичні питання трансформації відносин власності і на цій основі формування підприємницьких структур, відображено переваги малого і середнього бізнесу в сучасній економіці.

Ключові слова: роздержавлення і приватизація, великі, середні і малі підприємства, комунальна власність.

Ефективний розвиток економіки в Україні вимагає докорінної реорганізації сфери господарювання, підвищення ефективності її функціонування. Вирішення цього надзвичайно складного, але безальтернативного для життєдіяльності держави завдання, є неможливим без глибокого реформування відносин власності. Адже саме у власності криється глибинний мотив і інтерес суб'єктів господарювання до оптимізації структури й ефективності господарської діяльності.

В цьому контексті можна згадати, які великі надії в кінці 80 — х початку 90 — х років минулого століття поклалися на ринок, який бачився єдиним спасінням від збанкрутілої системи адміністративно — командної економіки. Однак реалії життя показали, що в ринкових відносинах, глобальному роздержавленні і приватизації не все просто і однозначно.

Почнемо з того, що саме "ринок" - надзвичайно складна категорія і не лише за структурою, бо вбирає в себе фінансовий ринок, і ринок капіталів, і ринок продукції, й ринок праці, валютний ринок і т.д., але й

за глибиною свого змісту. Як спосіб господарювання, ринок, по — перше, заснований на еквівалентному обміні між виробником і споживачем із підпорядкуванням першого запитам другого; по — друге, оскільки кожен суб'єкт, як правило, виступає й у ролі виробника, й у ролі споживача, така система відносин створює підґрунтя для забезпечення рівноправності між ними. Більш того — це є надзвичайно важливим для нашого суспільства, що звільнилося від тоталітаризму. Якщо розглядати неринкову й ринкову системи з точки зору примату різних прав людини, то планова економіка будується на певному приматі соціально — економічних прав над політичними та громадськими, а ринкова — навпаки.

Разом із тим необхідно пам'ятати, що свобода дій контрагентів в умовах ринкової економіки не є абсолютною, як це силкуються довести окремі автори. Вона, як і в будь — якій іншій економічній системі, обмежена. В усіх сучасних розвинених країнах діє принцип активного, передусім, державного регулювання ринку. З цією метою широко використовуються законодавчо оформлені

Ярема Василь Іванович, д.е.н., проф. (УжНУ)